

КАМИШАНСЬКИЙ О.Ю.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

PECULIARITIES OF POLICE TRAINING IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS WITH SPECIFIC LEARNING CONDITIONS DURING MARTIAL LAW

Актуальність статті полягає в тому, що наближення вітчизняної правоохоронної системи до стандартів і норм поліцейських структур держав-учасниць Європейського Союзу так само неможливе без участі спеціалізованих освітніх закладів. Втім, під час дії особливого правового режиму воєнного стану в Україні підготовка поліцейських набуває нових значення та змісту. Це пов'язано зі зміною пріоритетів у діяльності поліції, трансформацією її завдань та посиленням військової складової фахової освіти поліцейських. Мета статті полягає у розкритті особливостей підготовки поліцейських у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання під час дії воєнного стану. У статті розкрито особливості підготовки поліцейських у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання під час дії воєнного стану. Зроблено наголос на подвійному підпорядкуванні закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських – МВС України та МОН України. Закріплені у законодавстві специфічні умови навчання не містять конкретних характеристик, які б відрізняли діяльність закладів вищої освіти із специфічними умовами МВС залежно від напрямів підготовки до конкретних видів державної служби. Специфічні умови навчання запропоновано поділити на формальні, особисті та процедурні. Формальними умовами є ті вимоги, які висуває чинне законодавство до кандидата на службу в поліцію: віковий ценз, громадянство, позапартійність, відповідність стану здоров'я, рівень фізичної підготовки, тощо. Особисті умови включають якості особи, які в подальшому сприятимуть виконанню нею службових завдань: комунікабельність, відповідальність, цілеспрямованість, рішучість, сміливість, швидкість прийняття рішень, стресостійкість, уважність, працездатність, самоорганізація, ініціативність, вміння виконувати накази, вміння працювати в команді, вміння швидко навчатися, вміння пристосуватися до нових обставин та інше. До процедурних умов відносно процес відбору кандидата на посаду: формування особової справи; спеціальний процес відбору кандидатів, (спеціальні перевірки, здавання нормативів з фізичної підготовки, психологічне тестування) тощо. Зроблено акцент на посиленні військової складової в освітньому процесі. Визначено поняття специфічних умов навчання як притаманних службі в поліції характерних положень та вимог, які визначають особливості набуття знань, умінь та навичок фізичними особами для подальшого проходження служби на посадах середнього та вищого складу Національної поліції України.

Ключові слова: *заклади вищої освіти, специфічні умови навчання, поліцейський, воєнний стан, служба в поліції, вища освіта, Міністерство внутрішніх справ України, освітній процес.*

The relevance of the article is that bringing the domestic law enforcement system closer to the standards and norms of the police structures of the member states of the European Union is also impossible without the participation of specialized educational institutions. However, during the operation of the special legal regime of martial law in Ukraine, the training of police officers acquires new meaning and content. This is

connected with the change of priorities in the activities of the police, the transformation of its tasks and the strengthening of the military component of the professional education of police officers. The purpose of the article is to reveal the peculiarities of the training of police officers in institutions of higher education with specific conditions of study during martial law. The relevance of the article is that bringing the domestic law enforcement system closer to the standards and norms of the police structures of the member states of the European Union is also impossible without the participation of specialized educational institutions. However, during the operation of the special legal regime of martial law in Ukraine, the training of police officers acquires new meaning and content. This is connected with the change of priorities in the activities of the police, the transformation of its tasks and the strengthening of the military component of the professional education of police officers. The purpose of the article is to reveal the peculiarities of the training of police officers in institutions of higher education with specific conditions of study during martial law. The article reveals the peculiarities of police training in higher education institutions with specific training conditions during martial law. The author emphasizes the dual subordination of higher education institutions with specific training conditions that provide police training to the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the Ministry of Education and Science of Ukraine. The specific training conditions enshrined in the legislation do not contain specific characteristics that would distinguish the activities of the higher education institutions Ministry of Internal Affairs depending on the areas of training for specific types of civil service. It is proposed to divide the specific conditions of training into formal, personal and procedural. Formal conditions are those requirements set by the current legislation for a candidate for police service: age limit, citizenship, non-partisanship, health status, level of physical fitness, etc. Personal conditions include the qualities of a person that will further contribute to the performance of official tasks: sociability, responsibility, dedication, determination, courage, speed of decision-making, stress resistance, attentiveness, efficiency, self-organization, initiative, ability to follow orders, ability to work in a team, ability to learn quickly, ability to adapt to new circumstances, etc. The procedural conditions include the process of selecting a candidate for a position: the formation of a personal file; a special selection process (special checks, physical training standards, psychological testing), etc. Emphasis is placed on strengthening the military component in the educational process. The author defines the concept of specific training conditions as characteristic provisions and requirements inherent in police service, which determine the specifics of acquisition of knowledge, skills and abilities by individuals for further service in the positions of middle and senior staff of the National Police of Ukraine.

Key words: *higher education institutions, specific learning conditions, police officer, martial law, police service, higher education, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, educational process.*

Актуальність теми. Належно організована підготовка поліцейських сьогодні є запорукою ефективної діяльності Національної поліції в майбутньому. Велику роль у цьому відіграють заклади вищої освіти із специфічними умовами, що належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ та здійснюють підготовку поліцейських (далі – ЗВО МВС).

Наближення вітчизняної правоохоронної системи до стандартів і норм поліцейських структур держав-учасниць Європейського Союзу (далі – ЄС) так само неможливе без участі спеціалізованих освітніх закладів. Втім, під час дії особливого правового режиму воєнного стану в Україні підготовка поліцейських набуває нових значення та змісту. Це пов'язано зі зміною пріоритетів у діяльності поліції, трансформацією її завдань та посиленням військової складової фахової освіти поліцейських.

Аналіз досліджень та публікацій. Питання підготовки фахівців для задоволення кадрових потреб правоохоронних органів становить собою науковий інтерес не лише для фахівців з адміністративного права, а також для дослідників у царині педагогічних наук. Серед учених-адміністративістів можна виокремити праці А.В. Андрєєва, М.С. Долинської, О.Ю. Дрозда, Б.О. Логвиненка, А.А. Манжули, І.В. Савельєвої, С.О. Шатрави, Д.В. Швеця та багатьох інших фахівців.

Мета статті полягає у розкритті особливостей підготовки поліцейських у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання під час дії воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні Україна знаходиться в умовах трансформації державних інституцій за стандартами розвинених демократій, які передбачають високу довіру до поліції зі сторони населення, фаховості та шанобливого ставлення поліцейських до громадян, ефективності діяльності поліції загалом. Перераховані чинники неможливі без формування висококваліфікованого штату поліції. При цьому слід зважати на те, що професійні компетентності формуються, в тому числі, під час навчання у ЗВО МВС та освітніх закладах первинної професійної підготовки (Академії поліції).

Звернімо увагу на те, що з 2021 року у Законі України «Про вищу освіту» розмежовано поняття «вищий військовий навчальний заклад» та «заклад вищої освіти із специфічними умовами навчання» [1]. Примітно, що правовий статус закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання є загальним та відповідає правовому статусу інших закладів вищої освіти України: заклад створюється та здійснює свою діяльність згідно із законодавством України про освіту; заклад здійснює освітньо-професійні програми за певними освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями за наявності ліцензії; заклад здійснює навчання, виховання та професійну підготовку фізичних осіб згідно з їх покликаннями, інтересами і компетенціями, а також відповідно до вимог вищої освіти, які встановлені вітчизняними нормативно-правовими актами, та здійснює науково-технічну діяльність. При цьому, питання підпорядкування таких закладів є дискусійним впродовж багатьох років серед науковців, правоохоронців, освітян, громадськості, нормотворців. Однак, поки що саме подвійне підпорядкування – МВС України та МОН України є найбільш прийнятним для таких закладів.

Наголосимо, що до сфери управління МВС України, крім Національної поліції України, входять Національна гвардія України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Державна прикордонна служба України та Державна міграційна служба України [2]. Також, МВС України має у структурі такі заклади вищої освіти, як: Національна академія внутрішніх справ, Харківський національний університет внутрішніх справ; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ; Донецький державний університет внутрішніх справ; Львівський державний університет внутрішніх справ; Одеський державний університет внутрішніх справ; Національна академія державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького; Національна академія національної гвардії України; Національний університет цивільного захисту України; Львівський державний університет безпеки життєдіяльності; Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту; Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України та Київський інститут національної гвардії України [3]. З викладеного випливає, що специфічні умови навчання не містять конкретних характеристик, які б відрізняли діяльність перерахованих ЗВО МВС один від одного. Приміром, це стосується підготовки поліцейських та підготовки прикордонників або фахівців з пожежної безпеки.

Наступна проблема стосується того, що частина освітніх закладів, які здійснюють підготовку поліцейських належить до сфери управління Національної поліції, наприклад, державний заклад професійної (професійно-технічної) освіти зі специфічними умовами навчання «Академія патрульної поліції» [4]. На наш погляд, система освіти поліцейських має бути єдиною ланцюговою системою, об'єднаною одним координаційним органом, який впроваджує комплексний підхід до постійного удосконалення фахових компетентностей. У такому випадку можливе послідовне отримання освіти від нижчого освітнього рівня до найвищого у рамках єдиних вимог до освітнього процесу, засад політики у сфері відомчої освіти, перспектив розвитку освіти. На підтвердження нашої думки зауважимо, що заклади вищої освіти таких держав, як Хорватія, Чеська Республіка, Фінляндія, Федеративна Республіка Німеччина, Північна Македонія, Словаччина і Словенія, перебувають у організаційному підпорядкуванні поліції [5].

Також слід підтримати позицію І.В. Савельєвої, яка зауважує на відсутності чинного нормативно-правового акта, норми якого б регулювали відносини у сфері підготовки поліцейських кадрів та чітко визначали специфіку таких ЗВО МВС [6, с. 242-243]. Якщо характеризувати систему нормативно-правових актів, які врегульовують питання навчання у ЗВО МВС, слухним є звернення до О.П. Цуркан, який умовно розподілив джерела на: загальні, які закладають підвалини організаційно-правових засад реалізації права на освіту в Україні, та спеціальні, які врегульовують питання професійного навчання поліцейських безпосередньо [7].

Про специфічні умови науковці дискутують, здебільшого посилаючись на режим казенного проживання, службову дисципліну, однострій, наголос на дисциплінах професійного спрямування, на відміну від «цивільних» закладів вищої освіти. В.В. Романюк звертає увагу на

те, що у статті 74 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено організаційні моменти підготовки поліцейських у ЗВО МВС, однак не висвітлено сутності таких умов. Розглядаючи специфічні умови навчання, вчений вказує на певні обмеження у вигляді процедури добору на навчання, віковий ценз, критерій стану здоров'я, особливої субкультури, яка формується у закритому соціальному середовищі, водночас наголошує й на привілеях – гарантованому працевлаштуванні у поліції, стажуванні та практиці у поліції, що у поєднанні має стати підґрунтям для формування поліцейського з високим рівнем компетентності [8, с. 242].

Інші дослідники, зокрема, Б. Малишев, стверджують, що специфіка ЗВО МВС на практиці зводиться лише до посиленої уваги до фізичної підготовки, приділення більшої уваги кримінальному блоку дисциплін, специфікою проживання курсантів (в гуртожитках казарменого типу), наявністю однострою, стрийової підготовки, доступу до деяких документів МВС та поліції про порядок проведення негласних слідчих дій [9, с. 243].

Натомість, С.В. Сьомін та О.О. Резнікова вказують на те, що курсанти відрізняються від звичайних студентів, оскільки з моменту зарахування до ЗВО МВС по суті вже перебувають на службі та приймають присягу, живуть за казарменим розкладом, підпорядковуються командирам, окрім навчальних дисциплін проходять психологічну, фізичну підготовку, таким чином краще адаптуючись до подальшої служби в поліції [10, с. 243]. Погоджуючись із такою аргументацією, слід зауважити, що попри світові тенденції демілітаризації поліцейської служби, остання так само вимагає наявності професійних компетентностей.

Слід погодитись із тим, що атестований перемінний склад ЗВО МВС є поліцейськими, а тому на їх діяльність розповсюджується не тільки дія Закону України «Про Національну поліцію» [11], а й Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» [12] та інших нормативно-правових актів, що врегульовують діяльність усіх поліцейських. Узагальнюючи викладене, пропонуємо виокремити дві категорії специфічних умов навчання: ті, які висуваються до кандидата на навчання (попередні умови) й ті, в яких опиняється перемінний склад після зарахування на відповідні посади (фактичні умови).

Специфічні умови навчання можна поділити на формальні, особисті та процедурні. Під формальними умовами ми розуміємо ті вимоги, які висуває чинне законодавство до кандидата на службу в поліцію: віковий ценз, громадянство, позапартійність, відповідність стану здоров'я, рівень фізичної підготовки, тощо. Особисті умови, на нашу думку, мають включати ті якості особи, які в подальшому сприятимуть виконанню нею службових завдань: комунікабельність, відповідальність, цілеспрямованість, рішучість, сміливість, швидкість прийняття рішень, стресостійкість, уважність, працездатність, самоорганізація, ініціативність, вміння виконувати накази, вміння працювати в команді, вміння швидко навчатися, вміння пристосовуватися до нових обставин, та інше. Такі особливості кандидата на службу виявляють психологи, які з ним працюють, а також психологи, які працюють з особою в процесі навчання. До процедурних умов відносимо процес відбору кандидата на посаду: формування особової справи; спеціальний процес відбору кандидатів, який відрізняється від відбору у цивільні ЗВО (спеціальні перевірки, здавання нормативів з фізичної підготовки, психологічне тестування) тощо.

До фактичних умов, тобто умов, в яких перебуватиме особа під час навчання у ЗВО, ми відносимо програму навчання та умови несення служби, адже саме поєднання процесу навчання та несення служби є основною особливістю ЗВО МВС відносно цивільних. Особливості освітніх програм передбачають: посилений акцент на фахових дисциплінах; прикладний характер засвоєння профільних дисциплін; залучення поліцейських та фахівців з інших галузей для проведення бінарних навчальних занять; щорічне проходження практики/стажування у територіальних органах; тощо. Умови несення служби являють собою: зняття з військового обліку та постановка на спеціальний облік; набуття правового статусу поліцейського (наказом ректора особа не лише стає учасником освітнього процесу, а й набуває правового статусу поліцейського або зберігає його за собою у подальшому); робота шість днів на тиждень з одним вихідним; укладання контракту; проживання в гуртожитку казарменого типу; дотримання норм поліцейського законодавства; залучення в разі необхідності, місцевими органами Національної поліції у якості приданих сил до забезпечення публічного порядку та безпеки, а також виконання інших поставлених службових завдань; направлення на подальшу службу в територіальні органи (підрозділи) Національної поліції, звідки особу було направлено на навчання, та інше.

Отже, специфічні умови навчання мають місце на етапі вступу до ЗВО МВС, протягом освітнього процесу та після його завершення. Специфічні умови становлять поєднання загальних правил освітнього процесу в Україні, встановлених МОН України, та правил, встановлених МВС

України для підготовки поліцейських. Тобто специфічні умови включають освітній та службовий компоненти.

Викладене дає підстави розуміти під специфічними умовами навчання сукупність при-таманих служб в поліції характерних положень та вимог, які визначають особливості набуття знань, умінь та навичок фізичними особами для подальшого проходження служби на посадах середнього та вищого складу Національної поліції України.

Необхідно зауважити, що ЗВО МВС мають ряд переваг стосовно підготовки кадрів для поліції, які вимагають отримання вузькопрофільних вмінь та навичок ще під час навчання. Наприклад у ДДУВС широко використовується навчання з елементами поліцейського квесту для перевірки знань курсантів. Саме цей метод дозволяє моделювати практичні ситуації та пропонувати типові службові завдання поліцейського. Це дає змогу здобувачам вищої освіти (курсантам) підтвердити рівень засвоєння професійних компетентностей. Серед службових ситуацій, які моделюються в якості перевірки знань та навичок – випадки домашнього насильства, а також адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху [13]. В цьому аспекті Б.О. Логвиненко та С.О. Ігнатів, звертають увагу на те, що заклики до ліквідації системи «відомчої» вищої освіти та припинення підготовки поліцейських за спеціальністю 081 «Право» у ЗВО МВС виникають не внаслідок безпосередньої діяльності таких закладів, а через неефективно реалізовану реформу поліції. Це, на думку фахівців, вимагає врахування таких прогалин та вивчення сучасних потреб територіальних органів (підрозділів) поліції для поліпшення підготовки фахових поліцейських кадрів у відповідності до сучасних європейських стандартів [14, с. 11].

Підтримуючи позицію науковців щодо збереження системи ЗВО МВС як важливої складової розвитку сучасної правоохоронної системи в Україні, варто вказати про її надзвичайну актуальність в умовах воєнного стану. Тут потрібно зупинитися на посиленні військової складової в освітньому процесі.

У цілому, особливості підготовки поліцейських у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання під час дії воєнного стану можуть включати наступні напрями: а) посилення військової підготовки (надання поліцейським базових навичок військової справи, навчання тактики міських боїв, стабілізаційних заходів на деокупованій та реінтегрованій території України); б) збільшення обсягів фізичної підготовки (зміцнення фізичної витривалості для несення служби в екстремальних умовах, спеціальному та захисному спорядженні); в) спеціальна юридична підготовка (заходи забезпечення воєнного стану, повноваження поліцейських в умовах воєнного стану, міжнародне гуманітарне право, розслідування військових правопорушень тощо); г) тактична медична підготовка (навички домедичної підготовки при травматичних ампутаціях, крововтраті, пораненнях); ґ) психологічна підготовка (стресостійкість в умовах навантажень та екстремальних умовах); д) мінно-вибухова підготовка (для ідентифікації і позначення небезпечних об'єктів); е) топографічна підготовка (орієнтування на місцевості, використання топографічних карт); є) навички поводження з військовим обладнанням і спеціальною технікою (використання БПЛА, засобів комунікації, програм координації сил та засобів).

Висновки. Узагальнюючи викладене, особливості підготовки поліцейських у ЗВО МВС (специфічних умов навчання) включають: поєднання адміністративно-правових статусів здобувача вищої освіти та поліцейського під час навчання; вузьку спеціалізацію за визначеними освітніми програмами, спрямованими на задоволення кадрових потреб поліції; тісний зв'язок навчального матеріалу із практичним застосуванням здобутих знань; закладенням основ розвитку поліцейської науки; наданням правової допомоги особам на громадських засадах (діяльність юридичних клінік); співпрацю з іноземними закладами, організаціями, підприємствами, установами тощо на засадах партнерства.

Також, для продовження ефективного реформування правоохоронної системи України, ЗВО МВС, які здійснюють підготовку поліцейських, потребують не тільки уніфікації підходів до визначення сутності специфічних умов навчання, а й врахування в освітньому процесі особливостей діяльності поліції під час дії особливого правового режиму воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки: Закон України від 17.12.2021 № 1986-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1986-20#n10>
2. Портал МВС України. Структура. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/ministry/struktura>
3. Портал МВС. Заклади вищої освіти URL: <https://mvs.gov.ua/uk/ministry/universities>
4. Академія патрульної поліції. Про академію. URL: <https://academy.police.gov.ua/about>

5. Швець Д.В. Поліцейська освіта: європейські підходи до організації та тенденції розвитку. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Збірник наукових праць V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 29 травня 2020 р.) Харків. 2020. С. 50-54.

6. Савельєва І.В. Роль ВНЗ із специфічними умовами навчання у підготовці кадрів для Національної поліції у світлі концепції запровадження тривірневої моделі підготовки поліцейських. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2018. Vol. 5. Iss. 3. С. 242-247.

7. Цуркан О.П. Правове регулювання професійного навчання поліцейських. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 5. С.261-264.

8. Романюк В.В. Вплив специфічних умов навчання у ВНЗ МВС України на здійснення підготовки поліцейських. Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917– 2017 рр.): зб. наук. ст. і тез доп. на наук.-практ. конф. до 100-річчя підготовки охоронців правопорядку в Харкові (м. Харків, 25 листопада 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. 2017. С. 242-243.

9. Малишев Б. Чому реформа поліцейської освіти необхідна та як її здійснити? URL: http://umdppl.info/police-experts.info/2016/09/22/police_education_1/

10. Сьомін С.В., Резнікова О.О. Проблеми реформування системи підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони України. *Стратегічна панорама*. 2017. № 1. С. 67-73.

11. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

12. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>

13. Поліцейський квест як найбільш ефективний формат перевірки знань. 31.05.2021. URL: <https://dduvs.in.ua/2021/05/31/format-perevirky-znan/>

14. Логвиненко Б.О., Ігнатов С.О. Окремі особливості підготовки поліцейських у закладах вищої освіти МВС України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 1 (110). С. 8-13.

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.6.17>

КОРНЯКОВА Т.В.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ РЕАГУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ НА ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ПОДІЇ, ПОВ'ЯЗАНІ З ПУБЛІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE'S RESPONSE SYSTEM TO OFFENSES AND EVENTS RELATED TO PUBLIC SECURITY

Стаття містить в собі ключові аспекти дослідження, що виконано з метою аналізу роботи поліції у контексті забезпечення правопорядку та безпеки населення. Дослідження охоплює широкий спектр питань, від швидкості реагування на звернення громадян до якості розслідувань злочинів та задоволеності громадян роботою поліції. У світлі сучасних викликів та потреб суспільства питання ефективності професійної діяльності юристів-правоохоронців залишається актуальним. У цій статті розглядається проблематика оцінки ефективності діяльності поліцейських органів, зокрема з точки зору рівня довіри населення до поліції як основного критерію. На основі аналізу поглядів провідних науковців і практиків розглядаються різні аспекти оцінки та

© КОРНЯКОВА Т.В. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного і кримінального права (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара)